

Csak egyszer vagyunk fiatalok, utána már más mentséget kell találnunk

A fiatalok erkölcsi normáinak felmérése és az adatok statisztikai feldolgozása *

Mi az erkölcs?

Az erkölcs szó jelentése: olyan megnyilvánulás, amit szabad akaratból, meggyőződésből teszünk, s amely önmagunk és mások számára is hasznos, értékes és jó. Gondolatainkat, cselekedeteinket három tényező határozza meg: az értelem, az érzelem és az akarat. Mindhárom szervesen összetartozik és nélkülözhetetlen szerepük van az „erkölcsi jó” kialakításában.

Az embernek mint társadalmi lénynek szüksége van „belső törvényekre” (lelkierőre), hogy szabályozza, féken tudja tartani ösztöneit. A 17-18 éves korosztály tudatossággal alkalmazkodik a társadalom erkölcsi szabályaihoz, de a tudati, az érzelmi és az akarati tényezők még nem nyugszanak eléggé megszilárdult alapokon.

Dolgozatom témája felmérni a diákok erkölcsi normáit, amelyek az esetek legnagyobb részében ütköznek a felnőtt társadalom általános erkölcsi értékeivel. A különbség mindig létezett és létezni is fog. A kérdés csak az, hogy milyen mértékben fogadják el az egyik csoport képviselői a másik csoport értékrendjét (és fordítva).

A felmérés alanyai a zentai Közgazdasági-Kereskedelmi Középiskola magyar ajkú végzős diákjai (akik a 18-19 éves korosztályt képviselik). A törvény értelmében nagykorú, felelősségteljes fiatalok. A felmérés 60 diák választát elemezte (ami egy 28 és egy 32 fős osztályt foglal magában). Közülük 11 fiú és 49 lány. Tanulmányi eredményük szerint: 23 kitűnő, 33 jeles, 3 jó és 1 elégtelen. Szociális helyzetük általában kielégítő.

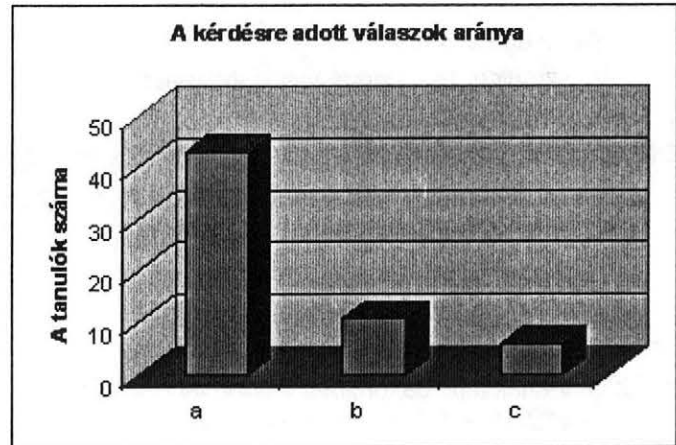
A kérdőív az Osztályfőnökök Országos Egyesületének honlapjáról származik, szerzője Szekszárdi Júlia pedagógus, aki hozzájárulását adta a kérdőív felhasználásához. A 18 problémahelyzetet tartalmazó kérdőívben megfogalmazott konfliktusokra kellett őszintén válaszolnunk, ami nem volt mindig egyszerű. Véleményem szerint az esetek többségében a barátság, a csoportnorma és az iskolai szabályok ütköztek egymással. Diáktársaimmal saját szóbeli válaszainkkal is kiegészíthettük a felmérést, ezzel biztosítottuk annak színességét és hitelességét. A saját vélemények rámutatnak arra, mennyi minden állhat egy-egy döntés háttérében. A döntéshelyzetek segítséget nyújthatnak számunkra abban, hogy összehasonlítsuk a saját tetteinket (azok következményeit és helyességét) az erkölcsi normákkal és szabályokkal.

Esettanulmányok

1. Témazáró matematikadolgozatot írtok. Tudod, hogy a tanár nagyon szigorúan bünteti azt, akit puskázáson ér: azonnal elégtelent ír a dolgozatára, de elégtelent kap az is, aki engedi, hogy belenézzenek a munkájába. Mindannyiatok számára nagyon fontos, hogy ez a dolgozat jól sikerüljön. Nagyon nehezek a dolgozatpéldák, nem boldogulsz velük. Barátod, aki melletted ül, szemmel láthatóan rájött a megoldásra, és lázasan dolgozik.

- Megkérem, hogy engedjen belenézni a dolgozatába.
- Nem kérek segítséget tőle.
- Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	43	72%
b	11	18%
c	6	10%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

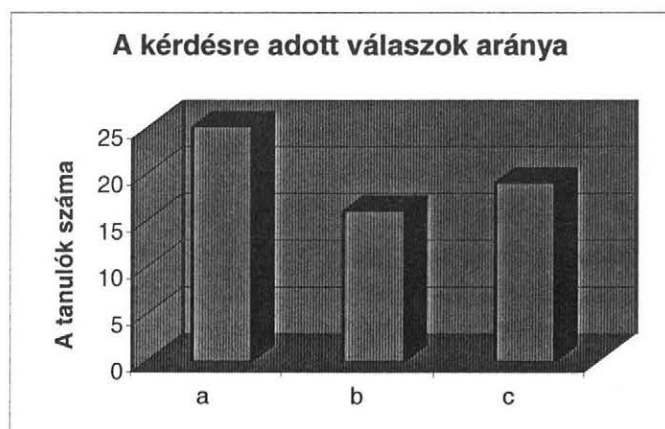
- § Nem kérek segítséget, tovább gondolkodok, hátha valami eszembe jut.
- § Megkérem, hogy engedje, hogy nézzem, de megpróbálom akkor lenézni, amikor a tanár nem figyel rám.
- § Esetleg ha befejezi a saját dolgozatát, akkor megkérem, hogy segítsen, bár ilyen még nem fordult elő, többnyire én segítek neki.
- § Nagyon-nagyon óvatosan, hogy a tanár ne vegye észre, megpróbálom lemásolni bár a példa felét.
- § Megkérem, hogy engedje, hogy nézzem, de csináljon úgy, mintha észre sem venné, hogy odanézek.
- § Egyik sem, mert ilyen nem fordul elő velem. Matematikára mindig felkészült vagyok és tőlem szokták kérdezni a megoldást.
- § Megpróbálom úgy nézni, hogy ne lássa meg a tanár.

A diákok döntő többsége felrúgná a tanár által felállított szabályokat, és segítséget kérne vagy segítene társának. Ezzel azonban kockára teszi a pozitív osztályzatot és talán magát a barátságot is. A segítségnyújtás a diákok körében nagyon fontos, és a szolidaritás egyik formája.

2. A matematikatanár beküld a tanáriba az ott felejtett könyvéért. A tanáriban senki sincs. Odamégy a tanár asztalához, és meglátod az asztalon a másnapra szánt témazáró dolgozat példáit.

- a) Kimegyek a tanáriból anélkül, hogy megnézném a példákat.
- b) Lemásolom a példákat.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	25	42%
b	16	27%
c	19	32%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

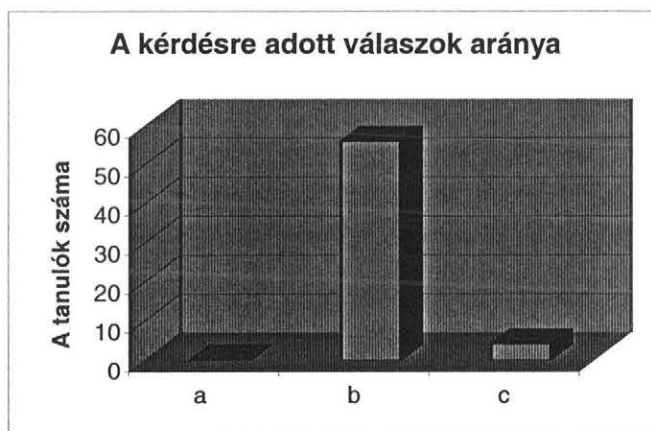
- § Csak megnézném a példákat.
- § Valószínűleg észrevenné valaki, ha másolnám a példákat. Pedig nem lenne rossz, de nem tenném meg.
- § Megpróbálnám megjegyezni.
- § Lehet, hogy nem másolnám le, csak megnézném a példákat.
- § Nem másolom le, de megnézem, milyen típusú példákat gyakoroljak a dolgozatra. Egyébként sem biztos, hogy azokat fogja adni.

Ennél a kérdésnél igen sokan (32) nem tudtak dönteni, az indoklásokból mégis kiderül, hogy a legtöbben belekukkantanának a példákba, már csak kíváncsiságból is, vagy a jobb osztályzat miatt. A diákok 42%-a azonban ellenállna a kísértésnek, és nem nézné meg a feladatokat. Habár a válaszok arányából világosan kiderül: a kísértés erős.

3. Láttad, amikor a barátod az iskola előtt parkoló autók egyikéről letörte az emblémát. Tudod, hogy tekintélyes gyűjteményét gazdagítja ezzel a darabbal. Másnap kiderült, hogy éppen az egyik tanár kocsijáról törte le a márkajelzést. A tanár téged kérdez, hogy tudod-e, ki volt a tettes.

- a) Megmondom neki az igazat.
- b) Nem mondom meg neki, hogy ki volt.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	0	0%
b	56	93%
c	4	7%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

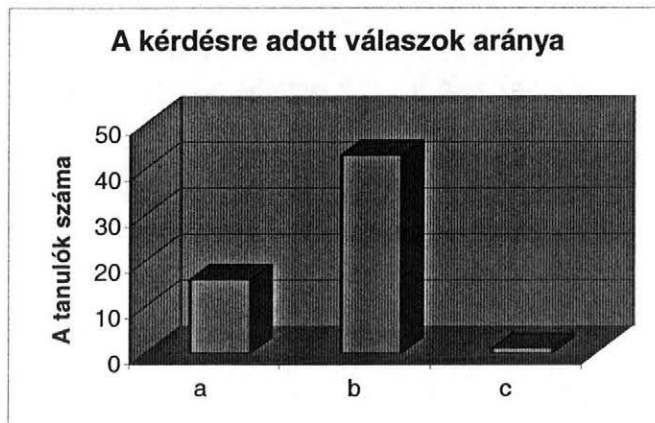
- § Tudom, hogy nem helyes amit tett, de akkor sem árulnám el a barátomat.
- § Attól függ, hogy ki az illető tanár (mennyire kedvelem).

Elárulni a barátot vagy sem? Egyértelmű a válaszokból, hogy semmi pénzért nem árulnának el egy barátot. A barát az barát, mégha hibázik is. Ez a magatartás éles ellentétben van a felnőtt társadalom elvárásaival, hiszen az igazmondás és a mások tulajdonának tiszteletben tartása nagyon fontos erkölcsi norma. Ennek ellenére a diák-társadalom legfőbb szabálya a segítségnyújtás (kapcsolati normák).

4. Az osztályfőnök pénzt szed a kirándulásra. A barátod ezresekkel fizet, és a tanár véletlenül ötezesből ad neki vissza. A barátod elárulja neked, hogy mi történt, és megkér, hogy ne szólj erről senkinek.

- a) Nem szólok róla senkinek.
- b) Azt mondom a barátomnak, hogy vissza kell adnia a tanárnak a neki járó pénzt.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	16	27%
b	43	72%
c	1	2%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

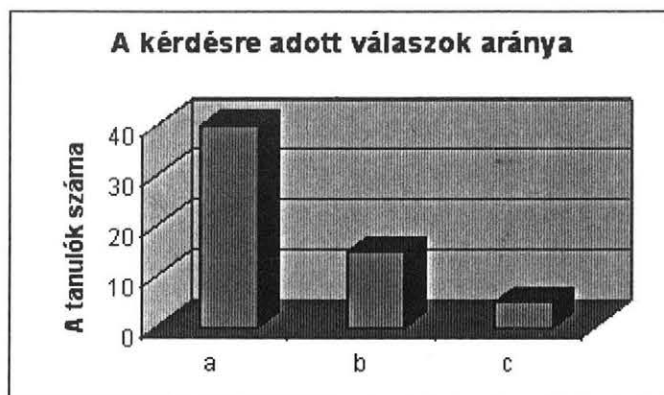
nincs

A barátság velejárója a barát „jó útra térítése”. A becsületesség pedig megkívánja a helyes utat, amelyet a diákok választottak ennél a kérdésnél. A 18 kérdés közül ez volt az egyetlen, amelynél nem volt hozzáfűzés, ez rámutat arra, hogy a becsületes magatartás nem hagy maga után kívánnivalót (ennél a döntéshelyzetnél).

5. Tollbamondást írtok. A tanár azt mondja: „Akinél észreveszem, hogy a társától írja át, azt megbüntetem. De megbüntetem azt is, aki hagyja, hogy tőle másoljanak.” Észreveszed, hogy a barátod a te dolgozatodból akar másolni.

- a) Hagyom, hogy másoljon.
- b) Nem hagyom, hogy másoljon.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	40	67%
b	15	25%
c	5	8%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

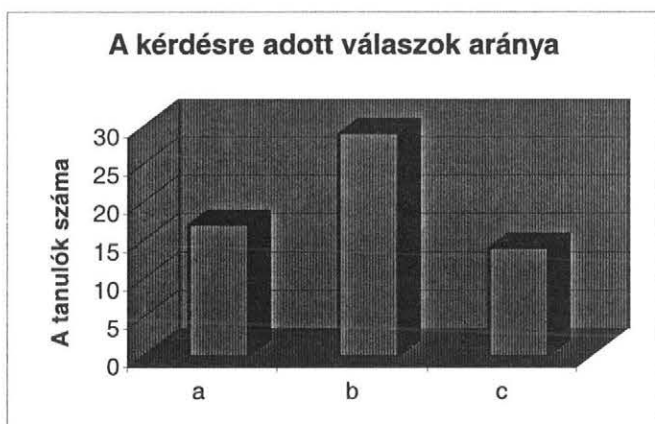
- § Megfenyegetem, hogy lerúgom a fejét, ha továbbra is másolja, mert akkor mindketten egyest kapunk.
- § Hagyom, hogy másoljon, de csak úgy, hogy a tanár ne vegye észre.
- § Nem hagyom, hogy másoljon, de egyébként a tanártól függ, hogy mennyire szigorú.
- § Hagyom, hogy másoljon, de úgy csinállok, mintha nem venném észre.

A diákok többsége ebben az esetben is vállalná a kockázatot és segítene padtársának. Ezzel azonban semmibe veszi a tanár „játékszabályait”, ami veszélyt jelent saját magára nézve is. Jóval kevesebben védtek volna meg saját érdekeiket (ez a saját érdek előtérbe helyezése), ami semmi esetre sem elítélendő.

6. A tanár számítógépen állítja össze a másnapi témazáró történelemdolgozat kérdéseit. Váratlanul sürgős telefonhoz hívják, és te meglátod a monitoron a feladatokat. Tudod, hogy e dolgozat eredménye alapján választja ki a tanár azt az egy gyereket, aki részt vehet az iskolai tanulmányi versenyen. Többen is vagytok, akik szeretnétek részt venni ezen a versenyen, de egy osztályból csak egy tanuló mehet.

- a) Nem szólok senkinek a dolgról, és a megismert kérdések segítségével felkészülök a dolgozatra.
- b) A többi osztálytársamnak is elmondom, amit megtudtam.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	17	28%
b	29	48%
c	14	23%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

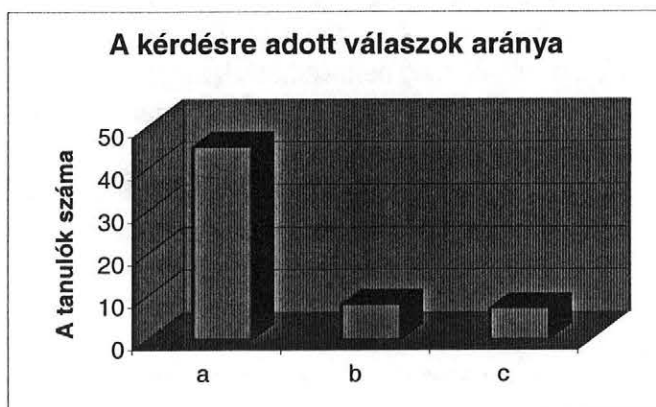
- § Legalább a közeli barátoknak elmondanám.
- § Nem szólok senkinek, és én sem másolom le őket.
- § Nem nézném meg a kérdéseket.
- § Nem szeretek versenyre menni, úgyhogy nem érdekel.
- § Nem érdekelne az egész.

Kézenfekvő válasz persze becsületesnek lenni és nem megnézni a kérdéseket, ám ez a válasz az, amelyet a legkevesebben adtak. A legtöbben ugyanis megnéznék a kérdéseket, de nem csak maguknak biztosítanak ezzel előnyt, hanem társaiknak is. Ebben az esetben a csoportnorma bizonyult erősebbnek az egyéni érdekeknél.

7. Az egyik osztálytársad, akit nem nagyon szeretsz, a táblánál felel. Kétes jegyre áll, nagyon fontos lenne a számára, hogy a jobb jegyet kapja meg. Elég jól szerepel, de egy adat nem jut az eszébe. Te tudod a helyes választ. A felelő kérően néz rád, és reméli, hogy súgysz neki. Tudod, hogy a tanár nagyon felháborodik, ha ezt észreveszi.

- a) Sógással segítem ki a társamat.
 b) Nem sűgok neki.
 c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	45	75%
b	8	13%
c	7	12%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

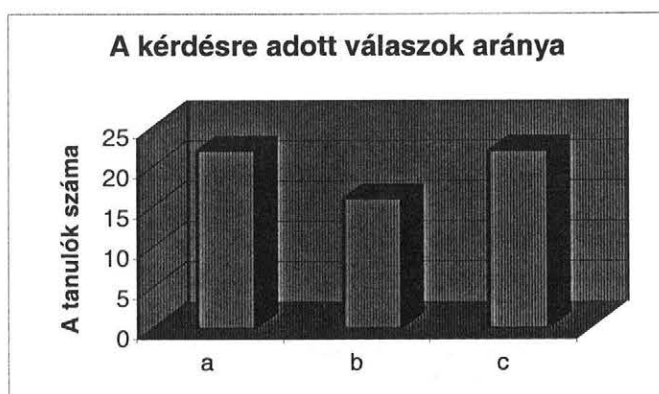
- § Attól is függ, hogy hasonló helyzetben ő segített-e nekem.
- § Próbálok úgy segíteni, hogy a tanár ne vegye észre.
- § Kínos!
- § Sűgok neki, mégha nem is kedvelem, mert kerülhetek én is ugyanilyen helyzetbe, amikor bárkitől jól jönne a segítség.

Szembetűnő hogy a diákok még akkor is segítenének (jelen esetben sűgnának) egymásnak, amikor nem kedvelik egymást. Sőt a tanári büntetés lehetőségét is vállalják egy nem kedvelt diák miatt. Ez a szolidaritás talán irigylésre méltó.

8. Az osztályba belépve meglátod, hogy néhány osztálytársad festékszóró pisztollyal fűjja be a frissen festett falakat, ajtókat és bútorokat. Azt mondják, hogy megvernek, ha elárulod őket. Az igazgató azt mondja, ha nem jelentkeznék a tettesek, az osztálynak kell kifizetnie az okozott kárt. Elég magas összegről van szó.

- a) Megmondom, kik voltak a tettesek.
 b) Nem mondom meg, hogy kik voltak a tettesek.
 c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	22	37%
b	16	27%
c	22	37%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

- § Nem tudnak megfélemlíteni, de szolidaritásból nem mondom meg, hogy ki volt.
- § Nem hiszem, hogy bármely osztálytársam el tudna velem bánni, fizessenek azért, amit tettek.
- § Megpróbálom rábeszélni az osztálytársaimat, hogy vallják be, amit tettek.
- § Csak az oszival beszélnek nagyon diszkréten, hátha ő tudna valami jó megoldást találni.
- § Nem félek, mert úgy gondolom, hogy meg tudom védeni magamat. Egyébként nem árulnám el, de a fenyegetés miatt csak azért is megteszem.
- § Elmondom, ők meg nem verhetnek meg, mert akkor kirúgják őket a suliból.
- § Úgy intézném, hogy az igazgató vagy a tanár „véletlenül” rájöjjön, kik is voltak a tettesek. Így a kecske is jóllakik és a káposzta is megmarad.
- § Az osztállyal közösen eldöntենék, végül is nekik is fizetni kellene.

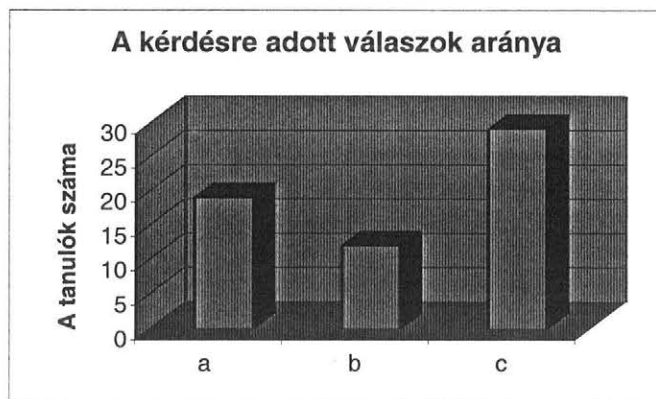
Ennél a döntéshelyzetnél a legkevesebb szavazatot a „nem szólok senkinek” válasz kapta. Érdekes mód ugyanannyian mondanák meg ki volt a rongáló, mint ahányan nem tudtak dönteni a kérdésben. Az indoklásokból kiderül, hogy vannak akik diszkréten és korrekt módon oldanak meg a problémát. Ám akad cseles megoldás is: „Úgy intézném, hogy az igazgató vagy a tanár „véletlenül” rájöjjön, kik is voltak a tettesek. Így a kecske is jóllakik és a káposzta is megmarad.”

Vannak, akik dacból mondanák meg, hogy lássák, nem félnek: „Nem félek, mert úgy gondolom, hogy meg tudom védeni magamat. Egyébként nem árulnám el, de a fenyegetés miatt csak azért is megteszem.”

9. Eltűnt az osztálypénz. Te tudod, hogy a legjobb barátod vette ki a pénztárcát az osztálypénztáros táskájából. A lopással egy másik társadat gyanúsítják, aki már követett el hasonló dolgot. Senki sem hisz neki.

- a) Megmondom, hogy ki volt az igazi tettes.
- b) Nem szólok semmit.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	19	32%
b	12	20%
c	29	48%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

- § Megmondom, hogy tegye vissza a táskájába.
- § Nem mondanám meg a többieknek, hogy tudom, ki a tettes, de beszélnek a barátomnak róla, hogy tudom hogy ő volt, és kérném, hogy adja vissza.
- § Rábeszélem a barátomat, hogy titokban, mikor senki sem láthatja, tegye vissza a pénzt a táskába.
- § Az ilyen ember nem a barátom, és szó nélkül elmondanám, hogy ki a tettes.

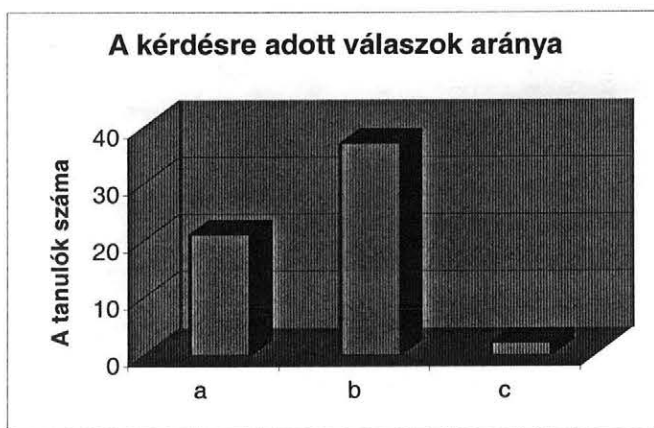
- § A legjobb barátom nem tenne ilyet.
- § Talán nem szólok semmit, ha kapok valami részesevést a zsákmányból.
- § Beszelnék a barátommal, hogy vissza kell adnia a pénzt, mert miatta mást gyanúsítanak.
- § A barátomat próbálom meggyőzni, hogy tegye vissza a pénztárcát az osztálypénztáros táskájába.
- § Megpróbálom rábeszélni a barátomat, hogy vallja be a tettét, illetve hogy mondja meg, hogy ő volt.
- § Nekem nincsenek ilyen osztálytársaim!
- § Megpróbálom minden eszközzel megvédeni a barátomat, ezért nem mondom el.
- § Megkérem, hogy tegye vissza, vagy valahogy segítsen az osztálytársunkon.
- § Rábeszélem a tolvajt, hogy adja vissza a pénzt.

Annak ellenére, hogy ennél a kérdésnél a legtöbben a „nem tudom eldönteni” választ jelölték meg, a hozzáfűzésekből kiderül, mindenkiben dolgozik a lelkiismeret, és nem hagyná az igazságtalanságot (a véletlen gyanúsítását). A barátság fontossága miatt pedig a tetteket is a helyes útra terelné (természetesen annak „feladása” nélkül).

10. Az egyik osztálytársad már egy hete nem volt iskolában. Te az előző este láttad az utcán egy elég furcsa társaságban. Köszöntél is neki, de nem ismert fel, meglehetősen zavartan viselkedett. Úgy látszott, mintha kábítószer hatása alatt lett volna. Az osztályfőnököd éppen téged kérdez meg, hogy tudsz-e valamit erről a gyerekről.

- a) Elmondom neki, hogy mit tapasztaltam.
- b) Azt felelem, hogy nem tudok róla semmit.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	21	35%
b	37	62%
c	2	3%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

- § Ha ilyet mondanék az osztályfőnöknek, szerintem ő csak rontana a helyzeten, mivel valószínűleg felhívna a szüleit. Inkább megpróbálnék segíteni neki, és csak akkor szólnék valakinek, ha nem sikerülne. De csak akkor, ha jó barátomról lenne szó.
- § Nem mondanám meg, de utána megpróbálom beszélni az osztálytársammal és a helyes útra téríteni.
- § Nem mondanám meg, de valószínűleg felkeresném és elbeszélgetnék vele arról, hogy mi is történt.
- § Csak akkor mondanám el, ha nem tartozik a barátaim közé.
- § Nem tartozik rám, hogy mit csinál.
- § Ha nem köszön vissza, akkor lehet, hogy mégis elmondanám a tanárnak, hogy kit, mit láttam.
- § Csak az osztályfőnöknek négy szemközt mondom el a látottakat, hátha ezzel segíteni tudok az osztálytársamnak.
- § Nem árulom el a tanárnak, de a szüleihez elmegyek, és nekik elmondom.

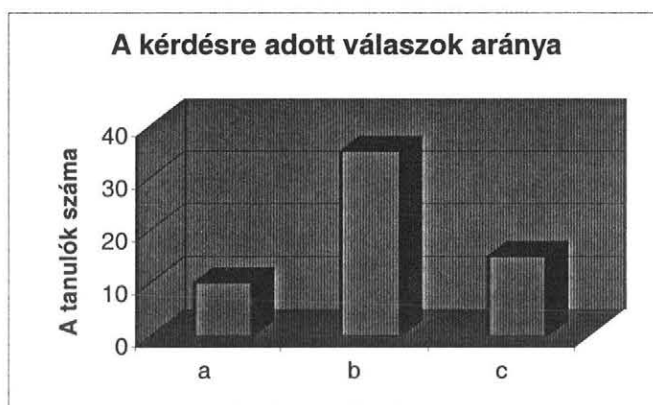
- § Először az osztálytársammal beszélnék és utána az oszival, ha én nem tudok neki segíteni.
 § Nem mondanám meg, de megpróbálom találkozni az osztálytársammal és rábíni, hogy jöjjön suliba és kerülje azt a társaságot, amelyikben láttam.

A legtöbben a tagadás mellett döntöttek, de nem azért, mert nem fontos számukra barátjuk biztonsága és egészsége, hanem mert feltehetően kételkednek a külső segítségben (osztályfőnök, szülő). Először mindenki maga próbálna segíteni, és csak ennek kudarca után fordulnának az ún. külső segítség felé. Ez a magatartás nem feltétlenül a szülők és az osztályfőnök iránti bizalmatlanság jele, hanem a barát féltése (annak bajba keverése nélkül).

11. A sarki boltból értékes árukat loptak el. Te tudod, hogy melyik osztálytársatok a tettes, mert szemtanúja voltál a dolognak. A rendőrség nyomozni kezd, és a szalak a ti osztályotokba vezetnek. Az egyik rendőr bemegy hozzátok, és megkérdezi: tudjátok-e, hogy ki volt a tolvaj.

- a) Megmondom, ki volt a tettes.
 b) Nem szólok semmit.
 c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	10	17%
b	35	58%
c	15	25%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

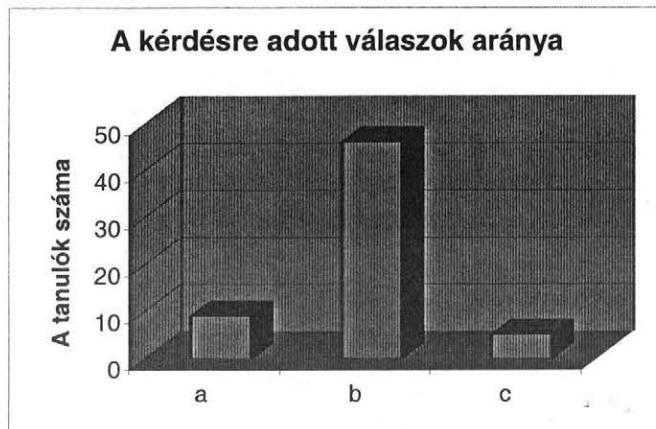
- § Megpróbálom rábeszélni a tettet, hogy önként adja fel magát.
 § Nem árulnám el, de a tolvajt arra vezetem rá, hogy ő maga jelentkezzen és bánja meg.
 § Megpróbálom rábeszélni, hogy önként jelentkezzen, hogy ő volt, még mielőtt a rendőrség rájön és nagyobb büntetést kap.
 § Nem szólok a nyilvánosság előtt, de később megmondom.
 § Nem árulnám el, a tettet arra vezetem rá, hogy ő maga jelentkezzen a rendőrségen.
 § Helyzettől függ.

A diákok csak a legvégső esetben mondanák el, hogy ki volt a tettes. A legtöbben hallgatnának, hogy aztán meggyőzzék társukat, vállalja a felelősséget a tettéért. Ezzel nem az igazság elhallgatása a cél, hanem barátjuk érdekeit (védelmét) tartják szem előtt. Ez a segítségnyújtás formájának tekinthető, a barát (és a barátság) feladása nélkül.

12. Az iskolátokban az utóbbi hónapban már harmadik alkalommal van bombariadó. Te tudod, hogy melyik iskolatársad a tettes. Az igazgató hozzátok is bejön, és megkér benneteket, hogy segítsetek a névtelen telefonáló megtalálásában.

- a) Megmondom, hogy ki a telefonáló.
- b) Nem mondom el, amit tudok.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	9	15%
b	46	77%
c	5	8%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

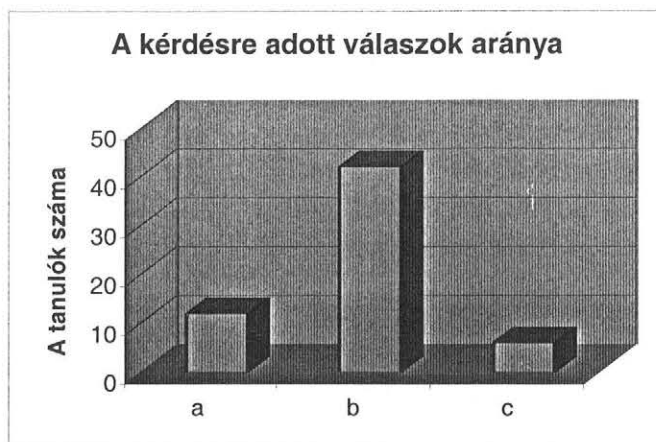
- § Nem mondom, de megkérem, hogy ne csináljon ilyet
- § Jó ötlet.
- § Szólok az osztálytársamnak, hogy jobban teszi, ha befejezi, amit csinál, különben elmondom, hogy ő a tettes.
- § Megmondom, hogy ki a tettes, de csak az igazgatónak személyesen.
- § Megmondom, hogy ki a telefonáló, de megkérem, hogy ne mondja meg senkinek, hogy tőlem tudja.
- § Közösen mondjuk el, ha úgy gondoljuk.
- § Az iskolatársnak megmondom, hogy állítsa le magát.

A korábbi hasonló típusú döntéshelyzetekhez hasonlóan a diákok nem árulnák el, hogy ki a tettes, tehát nem mondanának igazat az igazgatónak. Kiderül a válaszokból, hogy ki szép szóval, ki erélyesebben, ki pedig az osztálytársaival karöltve rávenné a telefonálót, hogy hagyjon fel a szórakozással. Ebben az esetben is a kapcsolati és/vagy a csoportnorma erősebbnek bizonyul az igazmondásnál.

13. Te érkezel elsőként az órára. Az egyik padon találsz egy értékes számológépet, amelyet az előző osztály tanulói közül hagyhatott valaki a padon.

- a) Szó nélkül elteszem a számológépet.
- b) Megkeresem a számológép tulajdonosát.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	12	20%
b	42	70%
c	6	10%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

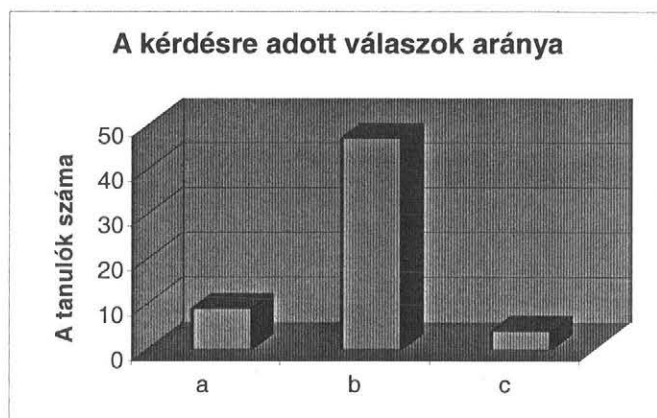
- § Ez sajnos a figyelmetlenség jele, elteszem.
- § Nem teszem el, mivel nincs rá szükségem, van nekem is.
- § A tanárnak adom.
- § Odaadom a tanárnak, ő úgyis tudja, melyik osztály volt benn előttünk.
- § Szólok a tanárnak, akinél órám lesz.

A legtöbben ellenálltak a kísértésnek, és a becsületesség mellett döntöttek. A hozzáfűzések szerint megtalálnák a módját annak, hogy hogyan juttassák vissza a számológépet a jogos tulajdonosnak (ki a tanár, ki az osztályfőnök segítségével). Ennél a döntéshelyzetnél a diákok a társadalmi normáknak megfelelően döntöttek.

14. Van egy tanárotok, akit nem szerettek. Osztálytársaidal megbeszélitek, hogy a legközelebbi óráján letagadjátok a szóbeli házi feladatot. Te ennek ellenére felkészültél az órára. A tanár téged hív ki felelni.

- a) A szokásos módon felelek.
- b) Azt mondom, hogy ez a lecke nem volt feladva.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	9	15%
b	47	78%
c	4	7%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

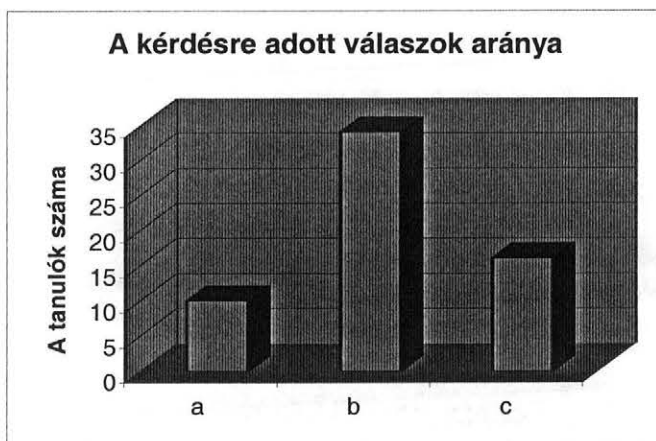
- § Csak akkor mondom, hogy nem volt feladva, ha nem ad érte egyest.
- § Azt mondom, hogy önszorgalomból tanultam meg, így lesz nála egy jó pontom.
- § Megpróbálom vele elhitetni, hogy nem volt feladva, ha nem hiszi el, akkor egy pozitív jegyet megpróbálok összehozni, hogy ne bukjunk le.

A diákok lényeges többsége szem előtt tartja a csoportnorma „viselkedési szabályait”, és nem árulná el az igazat. Ez nem a helyes viselkedés, mégis az összetartás a csoportnorma alapvető szabálya. Ebben az esetben is a diákok összetartása kerekedett felül a tanári szigoron.

15. Elveszett az osztálynapló éppen a félévi jegyek lezárása előtt. Az osztályfőnökök kétségbe van esve, mert rengeteg munkával jár az új napló kitöltése. Te tudod, hogy ki csente el.

- a) Megmondom, ki volt a tettes.
- b) Nem szólok semmit.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	10	17%
b	34	57%
c	16	27%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

- § Megmondom, hogy csenje vissza.
- § Csak akkor mondanám meg, hogy ki tette, ha olyan emberke vitte el, akivel nem vagyok jóban. Akkor megmondanám az osztályfőnöknek. De nem az osztály előtt. De csak akkor szólok neki, ha nem csak én tudom, hogy ki volt az.
- § Azért valószínűleg jó volna visszaadni, hátha éppen jó jegyeim voltak.
- § Segítek az oszinak kitölteni a naplót.
- § A tettest beszélem rá, hogy adja vissza a naplót.
- § Nem szólok semmit, de csak, ha rossz jegyeim vannak benne!
- § Aki elcsente, azzal beszélek, hogyha nem adja vissza, akkor értesítem a tanárnőt.

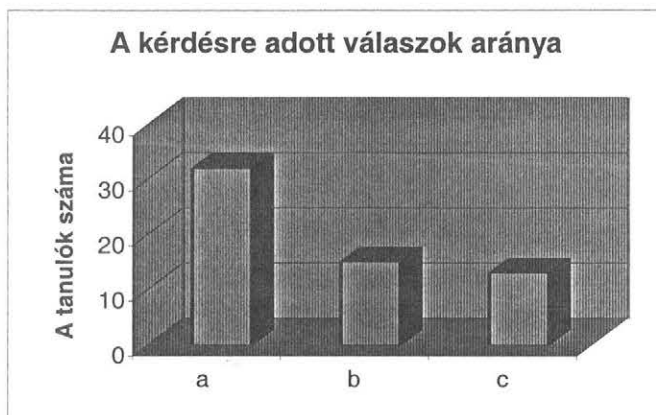
Ennél a döntéshelyzetnél megint csak a hallgatás kerül ki elsőként a válaszok közül, de igen magas azoknak a diákoknak a száma is, akik nem tudtak vagy nem akartak felelni erre a kérdésre. Tehát a társal szembeni szolidaritás (cinkosság) többet jelent a diákoknak, mint az osztályfőnöknek való igazmondás.

16. A legjobb barátod neked elárulta, hogy megszökik otthonról, és megpróbál eljutni a külföldön élő apjához. Az édesanyjának azért nem szól, mert ő biztosan nem engedné el. Megkér, hogy legalább két napig ne szólj senkinek

a tervéről. Másnap valóban nem jön iskolába. A kétségbeesett mama éppen téled szeretné megtudni, hogy mit tudsz a gyerekeről.

- a) Megmondom, hogy mit tervezett a barátom.
- b) Nem mondom el, amit tudok.
- c) Nem tudom eldönteni.

	a válaszok száma	százalékban
a	32	53%
b	15	25%
c	13	22%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

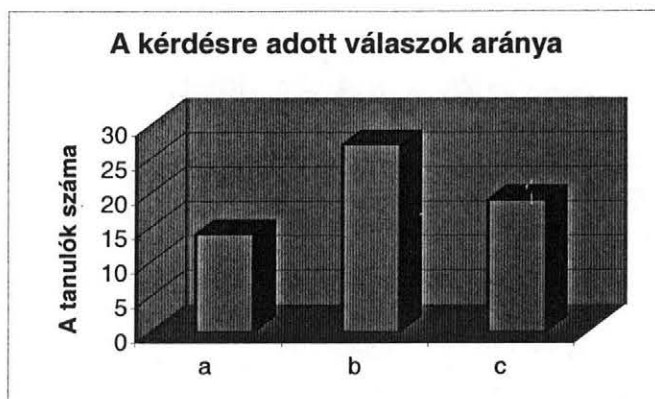
- § Csak két nap után szólnék neki.
- § Tudnom kellene a családi háttérét, hogy milyen viszonyban van a mamájával és az okot, amiért szökni akar.
- § Nem tudom, talán megpróbálnám lebeszélni, hogy elutazzon az anyja tudta nélkül.
- § Megpróbálom megnyugtatni, hogy jól van.
- § Nem mondom el, de megpróbállok utalni arra, hogy hol is lehet.
- § Először beszélek a fejével, biztos vagyok benne, hogy meg tudom győzni, hogy ne menjen el, vagy hogy szóljon az anyjának!
- § Megpróbálnám lebeszélni a dologról.

Ebben az esetben a diákok 53%-a a barát kérésének megszegését részesítette előnybe, vagyis a „megmondom, mit tervez” lehetőséget választotta. Habár ennek nem a barát elárulása a célja, sokkal inkább annak megóvása, féltése. Az „árulás” legfőbb oka a barát féltése, ami a barátság nélkülözhetetlen velejárója.

17. Az egyik osztálytársatoknál buli van. Nagyon jó a hangulat. Az egyik hangadó és igen népszerű gyereknek az az ötlete támad, hogy hívjátok fel telefonon azt a tanárokat, akire most nagyon dühöseket vagytok, és elváltotatott hangon olvassatok jól be neki.

- a) Részt veszek a telefonálásban.
- b) Megpróbálom lebeszélni társaimat a telefonálásról.
- c) Nem nyilvánítok véleményt.

	a válaszok száma	százalékban
a	14	23%
b	27	45%
c	19	32%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

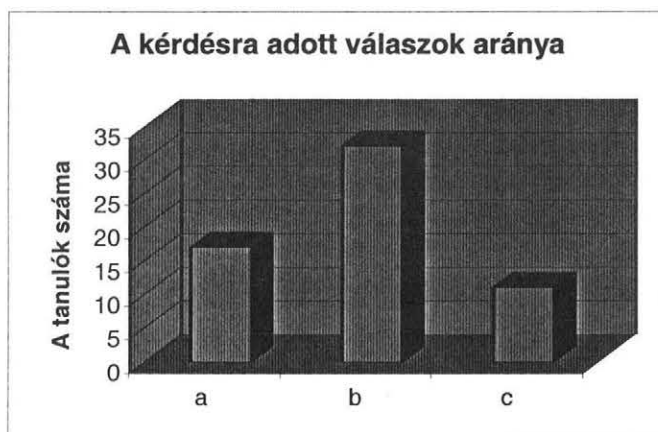
- § Nem veszek részt.
- § Figyelmeztetem a társaságot, hogy a tanár a postán keresztül tudomást szerezhet a telefonszámról, amelyről felhívták.
- § Nem beszélem le őket, de én nem biztos, hogy részt veszek benne.

Részt venni a csínyben vagy megtagadni azt? A legtöbb megpróbálnák lebeszélni társaikat a telefonálásról, de azok a diákok is sokan vannak, akik nem nyilvánítanak véleményt. Ez arra utal, hogy a kísértés igen nagy, ezért inkább tartózkodtak a véleménynyilvánítástól. Ebben az esetben a csoportnorma megszegése győzedelmeskedett a „bosszúállás” felett.

18. A barátod az egyik osztálytársatok miatt igazgatói intőt és otthon súlyos büntetést kapott. Ez a gyerek elég gyakran árulkodik, és ezért mindenki nagyon haragszik rá. A barátod dühében azt javasolja, hogy néhányan lessétek meg az utcán az árulkodó fiút, és jól verjétek el.

- a) Részt veszek az akcióban.
- b) Megpróbálom lebeszélni a barátomat a tervéről.
- c) Nem nyilvánítok véleményt.

	a válaszok száma	százalékban
a	17	28%
b	32	53%
c	11	18%

A diákok indoklásai, magyarázatai:

- § Nem verekedéssel kell megoldani.
- § Lebeszelném róla, a verés nem a legjobb büntetés, de valahogy megbüntetnénk.
- § Nem a verés a legjobb módja annak, hogy valakit megbüntessünk.
- § Részt vennék, jól leosztanám és elvinném a kedvét az ilyen szokásoktól.
- § Engem nem kér ilyenre a barátom.
- § Más módon próbálnám letisztázni.
- § Nem szólok bele a tervükbe, de nem is veszek részt benne.
- § Nem veszek részt.

A verekedés ellen szól a legtöbb válasz, mégis sokak szerint más módon ugyan, de meg kell leckéztetni az árukkodót. A csoportvéleménnyel ellentétes véleménnyilvánítás nehéz (és kockázatos), mert gyakran járhat negatívumokkal (kiközösítés, megleckéztetés). A józan ítélőképesség és az erőszak elítélése helyes az erkölcsi normák szerint is.

Összegzés

A diáktársadalom erkölcsi normái sajátosak. A diákévekhez tartozik a kíváncsiság, a csínyek, a cinkosság, a sűgás. A felnőttek által felállított szabályokat semmibe vesszük, mindennél többre becsüljük a barátságot és az egymás iránti példaértékű szolidaritást. Ezek a felnőttek által gyakran elítélt tettek semmi esetre sem szolgálnak rossz célt. Minden döntésnek határozott célja van. Ez a cél legtöbbször az összetartozás, az összetartás (csoportnorma) erősítése és a barát(ság) megóvása. 18-19 évesen úgy érezzük, hogy mindent meg tudunk oldani egyedül, minden külső segítség nélkül. Ez nem mindig sikerül, de ennek a korszaknak a sajátossága a tapasztalat (gyakran keserű) megszerzése, hisz saját kárán tanul az ember. A diákéveknek megvan a varázsa a maga buktatóival és szépségével. Diákként sok mindent kipróbál és tesz az ember, amit a későbbiekben valószínűleg már nem. Ez egy vissza nem térő korszak, hiszen csak „egyszer vagyunk fiatalok, utána már más mentséget kell találnunk”.

Felhasznált irodalom:**1. Szekszárdi Júlia – Horváth H. Attila – Buda Marianna – Simonfalvi Ildikó**

Kutatás a serdülők erkölcsi szocializációjáról(Útkeresés a labirintusban)

Magyar Pedagógia, 1998.

2. Kósáné Ormai Vera – Völgyi Péterné

Nevelési kézikönyv nemcsak osztályfőnököknek

Változatok az erkölcsi nevelésre – Az erkölcsi gondolkodás fejlesztése konfliktushelyzetek alkalmazásával
OKI Kiadó-Dinasztia Tankönyvkiadó, 2001.

3. Szekszárdi Júlia

Módszerek nevelési vizsgálatokhoz 2.

Osztályfőnökök Országos Szakmai Egyesületének honlapja

4. Szabó Kálmán:

Erkölcsi életünk

Kairosz Kiadó, 2001.

* Jakus Lídiának, a Zentai Közgazdasági–Kereskedelmi Középiskola végzős diákjának a Genius-versenyen első díjjal kitüntetett munkája